

Kennisdossier

Boekenclub als hefboom voor professionele groei

Inhoudstafel

5	<i>Welkom</i>
6	<i>Visie en missie</i>
7	<i>Boekenclub als hefboom voor professionele groei</i>
8	<i>Wat zegt de wetenschap?</i>
13	<i>Maar ... hoe doe je dat dan?</i>
18	<i>In de praktijk!</i>
20	<i>Meer weten?</i>
21	<i>Referenties</i>

Video**KLUB**

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

Leer
punt

OS!
Onderzoekende
School

Legende

Praktijkvoorbeeld

Praktische tips

Woordverklaring

Welkom bij VideoKLuB

Beste VideoKLuB-coach,
Beste VideoKLuB-school,
Beste schoolmaker,

VideoKLuB zet zich in voor het versterken van de brede basiszorg door zes evidence-informed praktijken rechtstreeks te implementeren in de klas: hoge verwachtingen, effectief klasmanagement, groeien naar zelfstandigheid, taalgerichte klaspraktijken, groeigerichte feedback en doelgerichte differentiatie.

Binnen de verhoogde zorg ligt de klemtoon op doelgerichte differentiatie als redelijke aanpassing voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

De gekozen thema's zijn zorgvuldig geselecteerd op basis van wetenschappelijk onderzoek dat hun positieve impact aantoont (EEF, 2024), én in functie van de concrete noden van scholen, zoals in kaart gebracht via een bevraging van partnerscholen binnen het project Onderzoekende School?! (VUB).

Als sluitstuk van het VideoKLuB-project ontwikkelden we kennisdossiers rond de evidence-informed praktijken. Deze dossiers vormen een krachtig vertrekpunt voor leerkrachten: ze helpen om een gemeenschappelijke taal binnen het team te ontwikkelen, wekken enthousiasme om met het thema aan de slag te gaan en nodigen uit tot verdere verdieping. De kennisdossiers bieden ondersteuning bij het versterken van de klaspraktijk, met toegankelijke en wetenschappelijk onderbouwde theorie, inspirerende praktijkvoorbeelden en onmiddellijk inzetbare tools.

Samen bouwen we aan krachtige leeromgevingen en sterk, evidence-informed onderwijs.

Met onderzoekende groeten,
Team VideoKLuB

“
In de kennisdossiers ontdekken we wat echt werkt en bouwen we vanuit evidence-informed inzichten aan krachtige leeromgevingen.
”

Missie en Visie

Onze voedingsbodem

VideoKLuB vindt haar wortels in het Onderzoekende School?!-project van de Vrije Universiteit Brussel. Dit evenwaardige samenwerkingsverband slaat een brug tussen schoolpraktijk en lerarenopleiding. Student-leerkrachten, lerarenopleiders, leerkrachten en onderzoekers werken samen om evidence-informed oplossingen te vinden voor uitdagingen in de klas. Dit netwerk stimuleert professionalisering en innovatie, en vormt een krachtige basis voor het versterken van onderwijspraktijken en het leren van leerlingen.

VideoKLuB missie

VideoKLuB versterkt brede basiszorg in het onderwijs om het leren van alle leerlingen te bevorderen. Via videoreflectie biedt de VideoKLuB leerkrachten een krachtige pauzeknop in de snelle realiteit van de klaspraktijk. Samen staan we stil bij keuzes, ontdekken wat écht werkt, en bouwen vanuit kleine, onderbouwde inzichten aan grote verbeteringen.

Co-creatie en gezamenlijk ontwerpen staan centraal. Met een rugzak vol praktijkwijsheid en evidence-informed inzichten creëren we een cultuur van professionele groei en samenwerking. Het doel? Gelijke kansen en optimale leeromgevingen voor elke leerling.

De rol van kennisdossiers

De kennisdossiers vormen een startpunt voor leerkrachten om hun klaspraktijk te versterken met evidence-informed strategieën. Ze bieden onderbouwde inzichten, praktische tools en inspirerende voorbeelden die direct toepasbaar zijn in de klas. Door deze kennis te benutten, kunnen leerkrachten krachtige leeromgevingen creëren waarin álle leerlingen maximaal groeien. Zo bouwen we samen aan sterk, onderbouwd en inclusief onderwijs.

Bedanking

De kennisdossiers zijn tot stand gekomen dankzij de waardevolle bijdrage van de deelnemende scholen aan VideoKLuB. We zijn bijzonder dankbaar voor hun engagement, openheid en bereidheid om inzichten, ervaringen en voorbeelden uit hun klaspraktijk te delen.

Boekenclub als hefboom voor professionele groei

Boekenclubs winnen snel aan populariteit als krachtig instrument voor professionele ontwikkeling in het onderwijs. Niet zonder reden: onderzoek toont overtuigend aan dat gestructureerde gesprekken over vakliteratuur leiden tot diepgaand leren, versterkt teamwerk en blijvende impact op de klaspraktijk. Leraren die samen lezen en reflecteren, bouwen niet alleen aan hun eigen expertise, maar dragen ook actief bij aan een gedeelde visie binnen het schoolteam.

De meerwaarde van boekenclubs zit in de unieke combinatie van cognitieve verdieping, sociale verbondenheid en organisatorisch rendement. Ze maken professionele ontwikkeling laagdrempelig, motiverend en duurzaam. Kortom: boekenclubs zijn geen vrijblijvende leeskringen, maar krachtige motoren van onderwijsvernieuwing en lerend leiderschap.

We zijn allemaal drukke onderwijsprofessionals en wanneer nieuwe inzichten gepubliceerd worden, lezen we die in kleine stukjes en wanneer we er de schaarse tijd ervoor gevonden hebben. Je leest dan het boek of artikel in verschillende keren en denkt tijdens die korte leesmomenen na over wat je las en hoe je dat in je dagelijkse praktijk kan integreren. Soms slaag je er zelfs in om snel iets neer te schrijven - een interessant inzicht of een verwijzing naar een werkvorm die je verder wil verkennen. En misschien lukt het je zelfs om over nieuwe technieken of mogelijke antwoorden op uitdagingen uit de dagelijkse praktijk te vermelden in de leraarskamer of in je vakgroep. Dit gebeurt allemaal incidenteel en ongepland en het zijn jouw eigen interpretaties.

Dit kennisdossier wil jou – als leerkracht of schoolleider – op een **praktische, wetenschappelijk onderbouwde manier** ondersteunen in het versterken van jouw professionele groei en die van je collega's. Geen pasklare recepten, wel inzichten, tools en praktijkvoorbeelden die je meteen kunt vertalen en die uitnodigen om meer verdiepend aan de slag te gaan.

WAT ZEGT DE WETENSCHAP?

Boekenclubs in het onderwijs worden steeds vaker erkend als een **krachtig middel** voor professionele ontwikkeling. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat gestructureerde gesprekken over vakliteratuur en onderwijsgerelateerde boeken bijdragen aan diepgaand leren en professionele groei. De effectiviteit van boekenclubs kan verklaard worden door een combinatie van cognitieve, sociale en organisatorische voordelen.

Dat betekent dat je niet alleen nieuwe kennis, inzichten, vaardigheden of technieken kan opdoen, maar dat een boekenclub als **verbindende factor** kan gebruikt worden in het uitbouwen van een groeigerichte lerende cultuur in je school. Schildknaap en Heunks (2010) benadrukken het belang van een lerende cultuur binnen scholen, waarin leraren gestimuleerd worden om continu te leren van en met elkaar. Ze wijzen op het belang van sociale interactie en gemeenschappelijke betekenisverlening als motoren voor professionele groei. Boekenclubs creëren precies dat soort context: een gestructureerde, veilige ruimte voor **collegiale dialoog**, waarbij leraren samen betekenis geven aan vakliteratuur en de vertaalslag maken naar hun onderwijspraktijk. Hiermee dragen ze bij aan het opbouwen van **collectief professioneel kapitaal** binnen een schoolteam. Een goede basis voor effectieve professioenlisering, dus.

Volgens Van Veen (et al. 2012) vindt effectieve professionelisering plaats wanneer leerkrachten zich verdiepen in de onderliggende principes van goed onderwijs, samen met collega's reflecteren op de eigen praktijk en nieuwe inzichten kunnen verbinden aan concrete klaservaringen. Boekenclubs sluiten sterk aan bij deze kenmerken. Ze bieden ruimte voor diepgaand leren, **collectieve reflectie** en **praktijkgerichte uitwisseling**; wat volgens Van Veen essentieel is om professionele groei duurzaam te maken. Bovendien benadrukt Van Veen het belang van eigenaarschap en professionele dialoog - twee kernaspecten van een goed georganiseerde boekenclub.

Een verhaal van groei, verbinding en verandering

Op een doordeweekse avond blijft het licht in een lokaal van een basisschool wat langer branden. Aan een ronde tafel zitten zes leerkrachten, elk met een exemplaar van "Leren zichtbaar maken" van John Hattie. Ze bladeren, markeren en wisselen van gedachten. Niet omdat het moet, maar omdat het hen boeit. Wat begon als een informeel initiatief van één enthousiaste collega is intussen uitgroeid tot een structureel moment van professionele uitwisseling en reflectie: een boekenclub in hart en nieren.

Dit tafereel is geen uitzondering meer in het Vlaamse onderwijslandschap. Boekenclubs winnen aan terrein als alternatieve, laagdrempelige én krachtige vorm van professionele ontwikkeling. Onderzoek én praktijk wijzen in dezelfde richting: samen lezen werkt. Het versterkt het pedagogisch handelen van leerkrachten, het verbindt teams en het bouwt aan een duurzame leer- en verbetercultuur in scholen. Maar hoe werkt dat precies?

Samen leren denken: pedagogische en cognitieve groei

Wanneer leerkrachten samen vakliteratuur lezen, ontstaat er meer dan alleen kennisoverdracht. Er groeit een gedeelde taal en visie die nodig is om diepgaand over onderwijs te praten en om keuzes te maken die breed gedragen zijn. **Gedeelde taal** versterkt de samenwerking en communicatie in schoolteams doordat men dezelfde onderwijsbegrippen en -praktijken gebruikt. Dit vermindert misverstanden en zorgt voor samenhang in aanpak en beleid (Hattie 2009). Als je binnen je team dezelfde taal hanteert, maakt het uitwisseling van ervaring en samen reflecteren gemakkelijker. Ook feedback geven zal efficiënter verlopen, zowel onder leerkrachten als met leerlingen.

Onderzoek van Vescio, Ross en Adams (2008) toont aan dat professionele leergemeenschappen – waaronder boekenclubs – een katalysator zijn voor de ontwikkeling van pedagogische kennis en vaardigheden. Door gezamenlijk in te zoomen op onderwijskundige thema's, van formatieve evaluatie tot motivatiepsychologie, leren leerkrachten om hun eigen praktijk te bevragen én te versterken.

In een lagere school las een team leerkrachten de leidraad 'Onderwijs vanuit hoge verwachtingen' van de NRO, met als focus het thema 'positief klasklimaat'. Tijdens de bijeenkomsten brachten ze elk observaties en casussen mee waarin ze vastliepen op klasgedrag. Ze toetsten hun praktijken aan inzichten uit het boek, gebruikten het model van leerkrachtverwachtingen en voerden kleine praktijkexperimenten uit. Elke week volgde een reflectie in duo's: wat werkte, waarom, wat riep weerstand op? Op basis van deze cyclische reflectie besloten ze enkele routines schoolbreed te implementeren, zoals het opstellen van gezamenlijke klaskaders met leerlingen. Eén leerkracht getuigde achteraf: "Doordat we onze experimenten telkens onderbouwden en samen evalueerden, groeide niet enkel mijn vertrouwen, maar ook het gedrag van mijn klas."

Reflectie speelt hierbij een sleutelrol. Zoals Loughran (2002) stelt, leren leerkrachten niet alleen door te doen, maar vooral door na te denken over wat ze doen – en waarom. Boekenclubs bieden hiervoor het ideale kader: **gestructureerde momenten van reflectie**, gevoed door vakliteratuur én collegiale dialoog. Mensah (2009) benadrukt bovendien dat die reflectie pas echt krachtig wordt wanneer ze kritisch is: het durven herdenken van eigen aannames, gewoontes en overtuigingen.

Van lezen naar doen: praktijkgericht en actiegericht leren

Lezen is pas waardevol wanneer het iets in je team in beweging zet. Boekenclubs zetten aan tot actie doordat ze de vertaalslag van theorie naar praktijk versterken. Timperley et al. (2007) stellen dat gestructureerde reflectie via literatuurstudie leidt tot een verhoogde transfer van inzichten naar de klasvloer. Die vertaalslag wordt sterker wanneer het hele team betrokken is. Dat betekent niet dat je onmiddellijk alle leerkrachten in een schoolteam hetzelfde boek of artikel laat lezen. Begin klein, creëer een veilige leeromgeving, pas een 'fouten maken mag' cultuur toe en help mekaar door gerichte reflectie en gestructureerde gesprekstructuren de omslag van de gezamenlijke inzichten naar een toepassing in de klas- of schoolpraktijk te maken. Als alle randvoorwaarden juist zitten kan je de concretisering van de opgedane inzichten en gemaakte plannen naar het bredere team brengen.

De kracht van de boekenclub zit net in het collectieve karakter. Niet één leerkracht die een studiedag volgt en alleen terugkomt, maar een team dat samen onderzoekt, bespreekt en toepast. Hierdoor groeit niet alleen de kennis, maar ook het zelfvertrouwen, zoals Pretorius en Knoetze (2013) aantonen: leerkrachten voelen zich sterker gewapend én ondersteund om vernieuwing in de klas aan te brengen. Het zal ook het draagvlak van de nieuwe inzichten vergroten, want er werd gemeenschappelijke taal gecreëerd en samen kwamen de deelnemers tot de meest gepast stappen voor dat moment.

Een team van leerkrachten lager onderwijs las 'Regie in de klas' van Tom Bennett met als doel hun klasmanagement te versterken via routines. In kleine onderzoeksgroepjes voerden ze micropraktijkonderzoek uit: telkens één principe (bv. spaced repetition of herhaalpauzes) werd ingevoerd in één les, geobserveerd door een collega, en samen geëvalueerd aan de hand van leerlinggedrag en leerresultaten. Deze data voedden de volgende stap: gezamenlijke afspraken over lesopbouw en rustmomenten. "Doordat we evidence-informed werkten, konden we onderbouwen waarom bepaalde aanpassingen effectief waren," zei een collega.

Door het lezen, delen van inzichten en in intervisie komen tot een onderzoeksplan, vermijd je veranderingen door te voeren vanuit een buikgevoel. Door cyclisch te werk te gaan met de inzichten uit het boek of het artikel, blijven de vervolgstappen duidelijk. Het team ontwerpt vervolgens een aanpak die voor hun specifieke context werkt.

Een sociaal anker: verbinding, vertrouwen en teamgevoel

Onderwijs is bij uitstek een sociaal beroep, maar ironisch genoeg voelen leerkrachten zich vaak alleen. De druk van volle agenda's en het isolement van het klaslokaal laten weinig ruimte voor diepgaande collegiale interactie. Boekenclubs doorbreken dat patroon. Ze bieden een **veilige ruimte voor uitwisseling**, kwetsbaarheid en herkenning.

Naast cognitieve winst, brengen boekenclubs een sociale dynamiek op gang. Ze creëren een veilige ruimte waar leerkrachten en schoolleiders elkaar écht ontmoeten in een gesprek over onderwijs. Zoals Stoll et al. (2006) aangeven, versterken boekenclubs het gevoel van intercollegiale steun. Ze creëren een cultuur van gedeeld leren waarin het normaal wordt om elkaar vragen te stellen, ideeën te delen en fouten te bespreken. Burbank (2010) stelt dat boekenclubs als vorm van samenwerkend leren bijdragen aan duurzame professionele ontwikkeling door uitwisseling, dialoog en gezamenlijke kennisconstructie.

Op een school vertelde een jonge leerkracht tijdens een boekenclub dat ze worstelde met orde houden in de klas. Het boek dat ze lazen, "Teach Like a Champion", bood handvatten, maar het was vooral de openheid van collega's die haar hielp. "Ze deelden hun eigen moeilijkheden. Dat luchtte op én gaf me houvast. We zijn sindsdien echt een team."

Ganser (2000) wijst erop dat dergelijke initiatieven bijdragen aan het opbouwen van een professionele gemeenschap waar samenwerking en gedeeld eigenaarschap centraal staan. En zoals Burbank (2010) aantoont: collaboratief leren – leren van en met elkaar – is de sleutel tot duurzame ontwikkeling. Door regelmatige bijeenkomsten ervaren leerkrachten meer verbondenheid en collegiale ondersteuning, wat een positief effect heeft op hun **professionele welzijn** (Lieberman & Mace, 2010).

Wanneer leraren autonoom kunnen kiezen welke literatuur ze bespreken en hoe ze inzichten toepassen, stijgt hun motivatie om te leren (Deci & Ryan, 2000). Dit versterkt de impact van professionele ontwikkeling.

In een werkgroep werd 'Mindset: verander je manier van denken om je doelen te behalen' van Carol Dweck gelezen door een mix van enthousiaste en sceptische leerkrachten. Elke sessie startte met een praktijkvoorbeeld, gelinkt aan een hoofdstuk. Aan de hand van gestructureerde reflectietools (zoals de kritische vriend-techniek) onderzochten ze hun aannames en angsten. Door systematisch te reflecteren en alternatieven te ontwerpen, groeide niet alleen het inzicht maar ook de betrokkenheid. "Ik begreep eindelijk dat het niet om 'alles kunnen', maar om 'samen zoeken' gaat," getuigde een aanvankelijk kritische leerkracht.

Een hefboom voor schoolontwikkeling en beleid

Naast persoonlijke en teamgerichte voordelen, bieden boekenclubs ook kansen op beleidsniveau. Ze zijn kostenefficiënt, flexibel en makkelijk in te passen in de schoolorganisatie. Maar vooral: ze **stimuleren bottom-up verandering**. Leerkrachten die zich verdiepen in vakliteratuur nemen vaker het voortouw in innovatieprocessen, aldus Klinker et al. (2010). Ze worden actieve medespelers in schoolontwikkeling. Boekenclubs kunnen dus ook een hefboom zijn voor bredere schoolontwikkeling en innovatie. Maar vooral: ze maken leerkrachten en schoolleiders samen verantwoordelijk voor de groei van hun school.

Boekenclubs kunnen ook een brug slaan naar grotere onderwijsontwikkelingen, zoals curriculumvernieuwing of inclusiebeleid. Wanneer leraren samen literatuur kiezen die aansluit bij hun noden en interesses, stijgt bovendien hun motivatie om te leren en te veranderen (Deci & Ryan, 2000). Zo worden boekenclubs geen verplicht nummer, maar een **motor van intrinsieke groei**.

Boekenclubs zijn een **bron van gedeelde ambitie**. Boekenclubs zijn meer dan een leesgroepje. Ze zijn een oefening in gedeeld leren, gedragen verandering en collectieve groei. Ze helpen scholen om hun visie niet enkel te formuleren, maar te leven – in de klas, in het beleid en in het team. En dat werkt alleen als zowel leerkrachten als schoolleiders mee aan tafel zitten. Zoals Fullan (2014) stelt: echte onderwijskwaliteit ontstaat wanneer leren de kern wordt van de schoolcultuur. Boekenclubs kunnen dat leerklimaat voeden – elke bladzijde opnieuw.

Een schoolleider koppelde een boekenclub rond doelgerichte differentiatie aan een traject rond gelijke onderwijskansen. De club werd gefaciliteerd volgens principes van het praktijkonderzoek: noden bevragen – literatuur koppelen – aanpak ontwerpen – cyclisch evalueren. De beleidsmedewerker zorgde voor literatuurselectie, de coördinatoren faciliteerden de dialoog. De inzichten uit de sessies stroomden door naar het nieuwe zorgbeleid, waarin doelgerichte differentiatie niet langer een individuele taak was, maar een teamverantwoordelijkheid. “We maakten het niet vrijblijvend: elke stap werd gedragen én opgevolgd,” zei de directeur.

Door samen boeken en artikels te lezen, ontstond een gedragen visie en een concreet actieplan. “Het bleef niet bij mooie woorden,” zegt de directeur. “Het werd vertaald naar lespraktijk én beleidsdocument.”

MAAR... HOE DOE JE DAT DAN?

Nadenken over onderwijs, samen leren en kritisch reflecteren op de eigen praktijk: het zijn krachtige motoren voor professionele groei. Een boekenclub biedt leerkrachten en schoolleiders de kans om in een veilige, collegiale setting kennis te verdiepen, ervaringen te delen en hun onderwijspraktijk te versterken. Zo'n club is meer dan samen een boek lezen – het is een platform voor collectieve deskundigheidsbevordering, gebaseerd op dialoog en gedeeld eigenaarschap. Om dit potentieel ten volle te benutten, is een doordachte opstart en begeleiding essentieel.

Een aantal randvoorwaarden moet in stelling gebracht worden: hoe ga je de boekenclub organiseren? Wat heb je nodig voor een vlotte opstart? Hoe ga je doelgerichte gesprekken voeren? En, niet onbelangrijk, faciliteer je de impact op de klas- en schoolpraktijk en hoe verduurzaam je die impact? Onderstaande tips bieden handvatten om een boekenclub effectief te organiseren, het gesprek inhoudelijk te verdiepen en de impact op schoolniveau duurzaam te verankeren.

Start met impact: bouw een boekenclub die het verschil maakt

Kies een relevant boek of artikel: Stem de literatuurkeuze af op de noden van de groep. Denk aan thema's zoals doelgerichte differentiatie, formatief evalueren of klasmanagement. Gebruik wetenschappelijke criteria om de kwaliteit van de literatuur te waarborgen. Kies bijvoorbeeld boeken waarvan onderzoek aantoont dat ze bijdragen aan kennisversterking, collaboratief leren en zelfvertrouwen.

Stel een duidelijke structuur op en maak duidelijke afspraken: Bepaal hoe vaak de groep samenkomt en welke hoofdstukken tegen welke datum gelezen moeten zijn. Of spreek af dat het hele boek of artikel volledig tegen een bepaald moment gelezen wordt. Ganser (2000) wijst erop dat ritme en continuïteit essentieel zijn om groepsdynamiek te versterken.

Creëer een veilige en open leerklimaat: Zorg ervoor dat alle deelnemers zich vrij voelen om hun mening en ervaringen te delen op waarderende en groeigerichte wijze. Burbank (2010) benadrukt dat zo'n sfeer collaboratief leren ondersteunt. Dit bevordert bovendien leiderschapsontwikkeling en betrokkenheid (Klinker et al., 2010). Je kan dit doen door doelgerichte én actiegerichte werkvormen te voorzien die de deelnemers aanzetten tot een gerichte reflectie en die toewerken naar een gezamenlijk doel.

Werk met een gespreksleider: Een facilitator kan de bijeenkomsten structureren, kerninzichten samenvatten en het gesprek in goede banen leiden. Dit bevordert kritische reflectie en eigenaarschap (Mensah, 2009). De facilitator is tegelijk ook de ondersteuner van de werkvormen en de tijdsbewaker. Zijn oog is gericht op de procesbegeleiding van de boekenclub.

Van gesprek tot groei: zet het denken in beweging

Gebruik gespreksvragen: Stel enkele richtvragen op voor elke bijeenkomst, bijvoorbeeld: “Welke inzichten neem je mee uit dit hoofdstuk?” of “Hoe kunnen we dit toepassen in onze school?” Deze aanpak stimuleert reflectie, leiderschap en verhoogt de kans op transfer (Timperley et al., 2007; Schildknaap & Heunks, 2010). Samen nadenken over welke successen er al zijn in de school, welke drempels er opgeworpen werden en hoe die succesvol aangepakt werden, kunnen leiden tot een goede aanpak van toekomstige uitdagingen. Laat de vraagstelling die leidt tot reflectie vertrekken vanuit een waarderende blik.

Een effectieve gespreksstructuur die je kan helpen het gesprek doelgericht te laten verlopen is GRROW van Jef Clement (2015). Het is een letterwoord dat staat voor Goal, Reality, Resources, Options en Way Forward. Aan de hand van richtvragen kan er in groep verkend worden waarover het boek gaat, hoe het in de huidige schoolcontext of uitdaging past, welke hulpbronnen de deelnemers zien binnen en buiten de school én in het boek, welke mogelijkheden werkelijk passend beschouwd worden voor de schoolspecifieke context en welke eerste stappen men wil zetten na de boekenclub.

Betrek de praktijk: Koppel de inhoud van het boek aan concrete klas- en schoolervaringen. De facilitator brengt een herkenbare casus binnen en laat de deelnemers daarover nadenken. Daarna brengen deelnemers zelf casussen binnen en bespreek samen mogelijke oplossingen. Zo ontwikkelen leraren hun eigen kaders en versterken ze hun praktijk (Andrei et al., 2015).

Wissel werkvormen af: Werk soms in kleine groepen, gebruik activerende werkvormen, richt het werk op ontwerp en laat de deelnemers naar huis gaan met de blik op mogelijke volgende stappen of acties. Interactieve werkvormen ondersteunen actief en collaboratief leren (Burbank, 2010).

Breng verschillende perspectieven binnen: Voeg podcasts, video's of onderzoeksartikelen toe aan de discussie om verschillende perspectieven te belichten. Dit sluit aan bij het principe van gedeelde kennisopbouw (Van Veen et al., 2012).

Blijvend effect: Laat je boekenclub wortel schieten

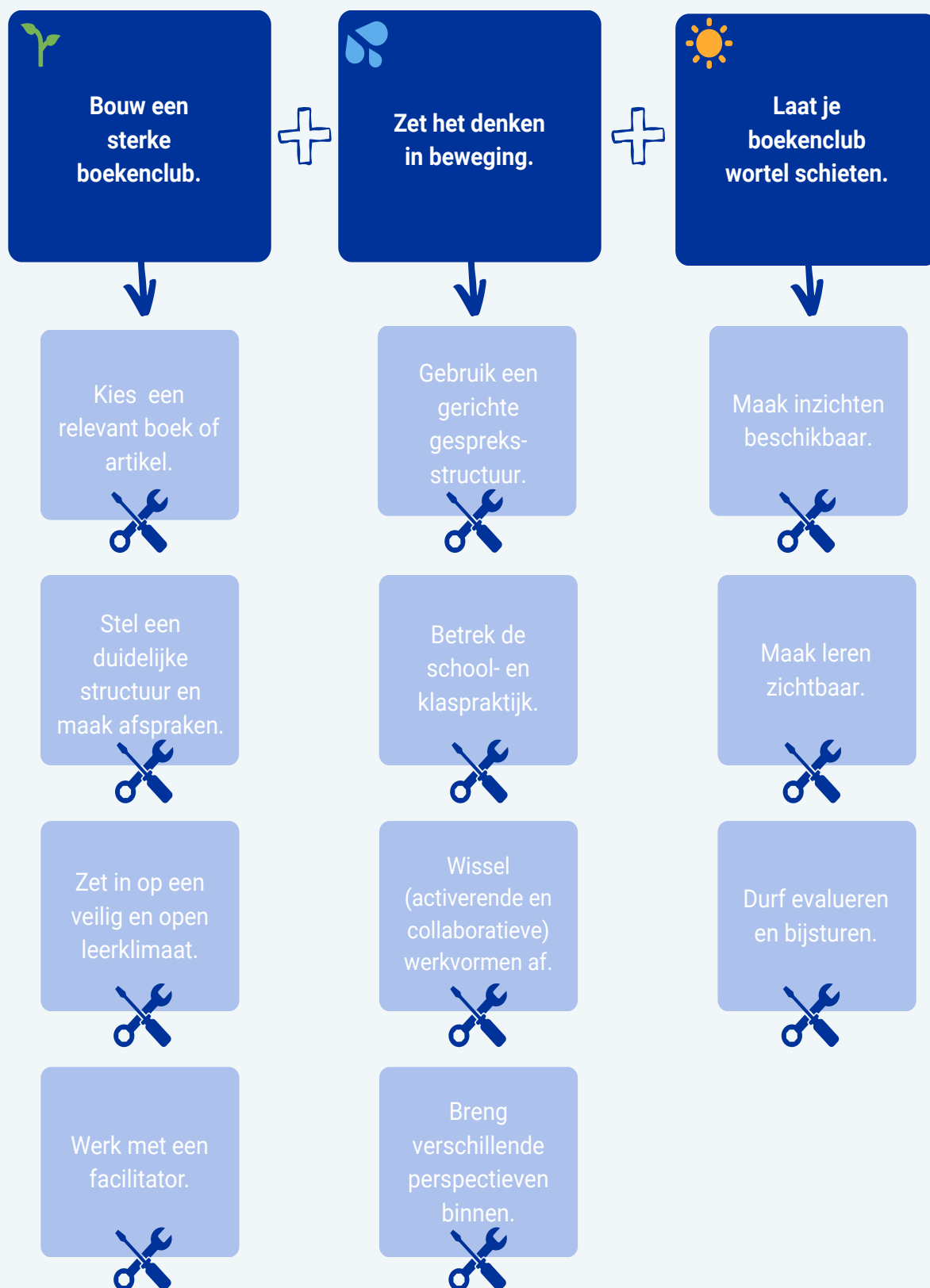
Maak inzichten beschikbaar: Houd een gedeelde digitale map bij waarin belangrijke inzichten worden vastgelegd. Zo ontstaat er een collectief geheugen dat later opnieuw kan worden ingezet.

Maak leren zichtbaar: Bespreek met het schoolteam hoe ideeën uit de boekenclub kunnen leiden tot concrete acties. Gebruik personeelsvergaderingen, klassenraden, dienstmededelingen, de leraarskamer en de wandelgangen, ... als deelmomenten. Laat deelnemers aan de boekenclub hun inzichten en ervaringen delen. Dit kan gaan over het leerproces in de boekenclub, maar evengoed over de materialen, werkwijzen, werkvormen, de acties of het beleid dat uit de boekenclub op een evidence-informed wijze ontstaan is. Dit vergroot de beleidsmatige impact en versterkt leiderschap onder leraren (Klinker et al., 2010).

Evalueer en stuur bij: Evalueer regelmatig de impact en pas de aanpak aan op basis van feedback. Gebruik bevragingen en zelfevaluaties om de effectiviteit van de boekenclub te meten (Schildknaap & Heunks, 2010). Denk er aan: werkt het niet onmiddellijk zoals gewenst, doe dan gerichte ingrepen om het concept aan te passen aan de noden van de deelnemers.

Alles op een rij: jouw routekaart naar een sterke boekenclub

Inspiratie: werkvormen die gesprekken laten groeien

Waar haal je dan werkvormen en methodes vandaan die de gesprekken op gang brengen? Belangrijk hierbij is het besef dat bij een **selectie** van werkvormen je het doel van het gesprek dat je op gang wil brengen niet uit het oog verliest. Als je mensen tot inzichten wil brengen en eventueel overtuigingen bijsturen ga je andere methodes gebruiken dan wanneer je tot een actieplan wil komen. Hieronder vind je een selectie van werkvormen die verschillend doelen kunnen dienen. Wat kenmerkt deze voorbeelden? Ze structureren een **doelgericht gesprek** en zorgen ervoor dat door kennisdeling de deelnemers verrijkt met nieuwe inzicht en mogelijk uitgewerkte plannen terugkeren naar hun klaspraktijk.

- **Reflectiekaarten**

Elke deelnemer kiest een reflectiekaart met een vraag zoals: "Wat inspireerde je het meest in dit hoofdstuk?" of "Welke passages vond je uitdagend en waarom?"

- **Praktijkkoppeling**

Vraag deelnemers om een voorbeeld uit hun praktijk te koppelen aan een idee of theorie uit het boek. Bespreek hoe dit idee hun werk kan beïnvloeden.

- **Rollen verdelen**

Ken per bijeenkomst een specifieke rol toe aan deelnemers (bijv. samenvatter, kritische denker, praktijkvertaler, moderator). Dit structureert de discussie en zorgt voor betrokkenheid.

- **Visueel denken**

Laat de groep visuele samenvattingen maken van belangrijke concepten uit het boek, zoals mindmaps of infographics.

- **Actieonderzoek**

Stimuleer deelnemers om een klein experiment uit te voeren op basis van een idee uit het boek. Bespreek de resultaten tijdens de volgende bijeenkomst.

- **Silent discussion'**

Begin een bijeenkomst met een schriftelijke discussie: laat deelnemers reacties op stellingen opschrijven en bouw hier later op voort in een mondelinge discussie.

- **Stellingen en debatten**

Formuleer stellingen op basis van de inhoud van het boek (bijv. "Effectieve feedback is belangrijker dan directe instructie"). Laat deelnemers hun mening onderbouwen met passages uit het boek. Dit stimuleert kritische reflectie en discussie.

- **Speed-dating**

Laat deelnemers in tweetallen korte gesprekken voeren over een specifiek hoofdstuk of vraag (bijv. "Wat kun je direct toepassen in je werk?"). Wissel na een paar minuten van gesprekspartner.

- **Think-Pair-Share**

Vraag deelnemers om individueel een vraag te beantwoorden (bijv. "Wat is een inzicht dat je heeft verrast?"), dit te bespreken met een partner en vervolgens te delen met de groep.

- **Placemats**

Leg een groot vel papier op tafel met een centraal thema in het midden. Laat deelnemers individueel aan de randen reflecteren op een vraag of concept. Verzamel de ideeën in het midden en bespreek ze gezamenlijk.

IN DE PRAKTIJK!

Differentiatie in de klas

Leerkrachten in een secundaire school stonden voor de uitdaging hun onderwijs anders te organiseren. Ze stellen vast dat sommige van hun leerlingen meer verdieping of verbreding nodig hadden. Een collega stelde voor zich in te lezen en dan samen met een goed gevulde rugzak praktijken te ontwikkelen die bij hun eigen context passen. Ze organiseerde een boekenclub rond het boek “Binnenklasdifferentiatie in de praktijk” van Esther Gheysens (et al.). Nadat er deelnemers verzameld werden die vanuit goesting of urgentie willen deelnemen, werden er afspraken gemaakt over de organisatie van de boekenclub. Leerkrachten lazen in fases en kwamen tussenin samen om te reflecteren over de inhoud en de methodieken. Er werd beslist welke de eerste stappen zouden zijn en wie die zou uitvoeren bij welke klasgroepen: ze experimenteerden met strategieën zoals tiering en flexibel groeperen, en hielden een logboek bij met reflecties. Gespreksvragen tijdens de bijeenkomsten van de boekenclub werden afgestemd op casussen uit de praktijk, zoals omgaan met niveauverschillen binnen een klas. Reflectieverslagen werden besproken in duo's om peer learning te stimuleren. Na zes maanden werd de aanpak geëvalueerd en opgenomen in de vakoverschrijdende pedagogische richtlijnen. De school rapporteerde versterkt zelfvertrouwen en toegenomen gedeeld eigenaarschap. De school was een gedragen aanpak rijker en het leren van leerlingen werd versterkt, zo bleek uit de resultaten.

Auteur uitnodigen en samenwerken aan taalgerichte klaspraktijk

In een schooloverstijgende leergemeenschap die als gedeelde urgentie taalgerichte klaspraktijk heeft, lezen de deelnemers het boek “Taal op school. 75 vragen over taalbeleid in het secundair onderwijs” van Marieke Vanbuel & Kris Van Den Branden. Ze spreken af met de facilitator dat ze het boek helemaal uitlezen tegen een geprikte datum. Tijdens de bijeenkomst van de boekenclub wordt één van de schrijvers van het boek uitgenodigd. De deelnemers lichten hun eigen uitdaging toe en gaan samen op zoek naar antwoorden die het boek hen biedt. Daarna nemen ze, samen met de auteur, de rol van kritische vriend op en geven ze groeigerichte en waarderende feedback op de quick wins die elk van hen voorstelde bij de eigen uitdaging. Belemmeringen en successen worden geschetst - de collectieve wijsheid wordt ingezet om de inzichten uit het boek, van de auteur en de deelnemers in te zetten om de eerste stappen naar de klas- en schoolpraktijk op poten te zetten. De deelnemers gaan naar huis met een placemat die alle lessons learnt van deze bijeenkomst verzamelt en die ook de eerste stappen bij terugkomst in de school bevat. Zo is de eerste stap naar een concretisering van de plannen gezet.

IN DE PRAKTIJK!

Samen een uitnodiging evidence-informed aanpakken

Een Brusselse secundaire school werkt in cycli aan zelfregulerende vaardigheden. De focus ligt op de eerste graad. Echter, zo stelt het team vast, bij een vaste groep leerlingen ontbreekt er nog iets waardoor te laat komen, impulsief handelen, huiswerk maken en voorbereid naar de les komen nog steeds een uitdaging is. De leerlingbegeleiding trekt aan de alarmbel. Samen met de schoolleider, één leerlingbegeleider, de beleidsondersteuner en een aantal leerkrachten besluiten ze verschillende boeken over executieve functies te lezen en een boekenclub te organiseren.

Het doel van de boekenclub: kennis verbreden en verdiepen én een concreet actieplan ontwikkelen dat inspeelt op de vastgestelde noden van de eerste graad. Onder begeleiding van een facilitator gaan ze in dialoog en verkennen ze vragen als *Wat zijn executieve functies? Hoe ontwikkelen die zich gewoonlijk in leerlingen van de eerste graad? Hoe stel je vast welke executieve functies onvoldoende ontwikkeld zijn?* Er volgt een vruchtbare uitwisseling van inzichten en overtuigingen worden bijgestuurd. Vervolgens wordt er gekeken naar wat al gedaan wordt in de school en welke aanpak succesvol is. Men stelt zich de vraag of deze succesvolle aanpakken kunnen ingezet worden voor andere uitdagingen, welke drempels er nog overblijven. De volgende stap is nagaan wie betrokken kan worden op het pad tot een gedragen aanpak - wie kan er vanuit expertise en goesting mee vormgeven of de rol van kritische vriend opnemen? Op deze manier wordt de boekenclub uitgebreid met andere leerkrachten. Uitkomst: een gedragen en doortastend plan van aanpak dat in de hele eerste graad kan uitgerold worden om leerlingen evenwichtig te ondersteunen in de ontwikkeling van executieve functies.

Onderzoeksmatig werken

Een basisschool introduceerde een boekenclub met "Zelfregulerend leren. Hoe? Zo!" van Jeltsen Peeters. De bijeenkomsten begonnen telkens met een korte input door een collega over een praktijkvoorbeeld. Leerkrachten voerden mini-onderzoeken uit in hun klas, toetsten de effectiviteit van bepaalde methodes en presenteerden hun bevindingen tijdens studiedagen. Dit leidde tot meer eigenaarschap en leiderschap bij leerkrachten en een bredere implementatie van formatief evalueren en peer coaching.

MEER WETEN?

Als je graag meer wil weten over het opzetten van boekenclubs kan je onderstaande interessante en toegankelijke bronnen raadplegen. We delen een aantal bronnen die het afgelopen jaar binnen het VideoKLUB-project gebruikt werden. Deze selectie biedt een inspirerende eerste stap voor wie zich verder wil verdiepen in het installeren van boekenclubs.

In het Nederlands bestaan er nog niet zoveel betrouwbare en inspirerende bronnen als het gaat om professionele boekenclubs. Je zal opmerken dat onze inspirerende bronnen dan ook in het Engels zijn.

Podcast en blog van John Spencer. Op zijn website deelt John Spencer een boeiende podcastaflevering over hoe je betekenisvolle boekenclubs kan organiseren. Hij gaat in op verschillende werkvormen en deelt handige formats die je meteen kan gebruiken. Daarnaast vind je er een uitgebreide lijst met gesprekstarters om de interactie in de groep te bevorderen.

Blog 'How to run an awesome workplace book club' van People Storming. Deze blog biedt praktische tips voor het organiseren van een boekenclub, met aandacht voor zowel inhoudelijke als logistieke aspecten. Denk aan randvoorwaarden, valkuilen om te vermijden en manieren om drempels te verlagen. De auteurs benadrukken ook het belang van een warme sfeer – een drankje of snack mag dus zeker niet ontbreken.

Vragen voor verdieping van The Learning Academy. Op zoek naar krachtige vragen die het gesprek in een boekenclub echt verdiepen? De lijst met inspiratie voor doelgerichte vragen van The Learning Academy helpt je om deelnemers aan het denken te zetten en de link te leggen met hun professionele groei.

Andrei, E., Dronkers, J., & Van Der Velden, R. (2015). The effects of different school systems on student achievement: A review of cross-country comparative studies. *Educational Research and Evaluation*, 21(1), 1–21. <https://doi.org/10.1080/13803611.2015.1009915>

Bennett, T. (2020). *Regie in de klas: Over orde houden en relaties opbouwen*. Bazalt.

Burbank, M. D., & Kauchak, D. (2010). An alternative model for professional development: Investigations into effective collaboration. *Teaching and Teacher Education*, 19(5), 499–514. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2002.12.002>

Clement, J. (2015). *Inspirerend coachen: De kunst van dynamisch en uitdagend communiceren* (13e dr.). LannooCampus.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Dweck, C. S. (2018). *Mindset: Verander je manier van denken om je doelen te behalen* (6e dr., R. van Bragt, Vert.). Uitgeverij SWP.

Fullan, M. (2014). *The principal: Three keys to maximizing impact*. Jossey-Bass.

Ganser, T. (2000). An ambitious vision of professional development for teachers. *NASSP Bulletin*, 84(618), 6–12. <https://doi.org/10.1177/019263650008461802>

Gheysens, E., Donche, V., & Van Petegem, P. (2020). *Binnenklasdifferentiatie in de praktijk: Werken aan gelijke onderwijskansen*. Acco.

Hattie, J. (2009). *Leren zichtbaar maken: Samenvatting van meer dan 800 meta-analyses over prestaties in het onderwijs* (Nederlandse editie). Bazalt.

Lemov, D. (2015). *Teach like a champion 2.0: 62 techniques that put students on the path to college*. Jossey-Bass.

Lieberman, A., & Mace, D. H. P. (2009). The role of 'accomplished teachers' in professional learning communities: Uncovering practice and enabling leadership. *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 15(4), 459–470. <https://doi.org/10.1080/13540600903057135>

Loughran, J. (2002). Effective reflective practice: In search of meaning in learning about teaching. *Journal of Teacher Education*, 53(1), 33–43. <https://doi.org/10.1177/0022487102053001004>

Klinker, J., Streun, A., & Hopf, M. (2010). Professionele leergemeenschappen in de praktijk: Kansen voor samenwerking. *Vaktijdschrift voor Leraren*, 2(3), 44–53.

Mensah, F. M. (2009). Confronting assumptions: Preservice teachers' learning about diverse students. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 7, 1043–1064. <https://doi.org/10.1007/s10763-009-9154-9>

Peeters, J. (2022). *Zelfregulerend leren? Hoe? Zo!* Die Keure.

Pretorius, S. G., & Knoetze, J. (2013). Exploring teacher motivation and job satisfaction: A South African perspective. *South African Journal of Education*, 33(1), 1–15. <https://doi.org/10.15700/saje.v33n1a438>

Schildkamp, K., & Heunks, F. J. (2010). De lerende school: Over professionalisering en onderwijsverbetering. In Onderwijsraad (Red.), *Leraren en hun opleiding: Advies* (pp. 83–95). Onderwijsraad.

Stoll, L., Bolam, R., McMahon, A., Wallace, M., & Thomas, S. (2006). Professional learning communities: A review of the literature. *Journal of Educational Change*, 7(4), 221–258. <https://doi.org/10.1007/s10833-006-0001-8>

Timperley, H., Wilson, A., Barrar, H., & Fung, I. (2007). *Teacher professional learning and development: Best evidence synthesis iteration (BES)*. Ministry of Education, New Zealand.

Van Buel, M., & Van den Branden, K. (2010). *Taal op school: 75 vragen over taalbeleid in het secundair onderwijs*. Acco.

Van den Bergh, L., van Amerongen, M., Gunsch, R., Timmermans, M., & Timmermans, A. (2021). *Leidraad: Onderwijs vanuit hoge verwachtingen*. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)

Van Veen, K., Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2012). Professionele ontwikkeling van leraren: Een reviewstudie naar effectieve kenmerken van professionaliseringsinterventies van leraren. *Pedagogische Studiën*, 89(4), 287–313.

Vescio, V., Ross, D., & Adams, A. (2008). A review of research on the impact of professional learning communities on teaching practice and student learning. *Teaching and Teacher Education*, 24(1), 80–91. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2007.01.004>